

АНАЛІЗ ІНДЕКСІВ ГЕНДЕРНОГО ПАРИТЕТУ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА УКРАЇНІ

Руденко А., Пасічник Н.

У даній статті проведений аналіз показників уперше у житті зареєстрованих випадків захворювань у Кіровоградській області та Україні для жінок та чоловіків за 2016 рік, а також проведений розрахунок та аналіз індексів гендерного питомого паритету та асиметрії для цих показників. Всі висновки проводились на основі розрахованих показників захворювання у відсотках по відношенню до кількості наявного населення в області та країні. Виявлені захворювання, які характеризуються диспропорціями у бік жінок та чоловіків.

Ключові слова: *індекс гендерного питомого паритету, коефіцієнт гендерної питомої асиметрії, гендерне співвідношення.*

This article analyzes the indicators for the first time in the life of registered cases of diseases in Kirovohrad region and Ukraine for women and men in 2016, as well as the calculation and analysis of gender specific parity indices and asymmetry for these indicators. All conclusions were made on the basis of calculated indicators of the disease as a percentage relative to the number of available population in the region and country. Detected diseases that are characterized by disproportions in the direction of women and men.

Key words: *gender specific parity index, gender specific asymmetry, gender ratio.*

Постановка проблеми. Чоловіки і жінки зустрічаються з різними проблемами здоров'я із-за своєї біології (статі) на різних стадіях свого життя [1]. Наприклад, жінкам необхідні спеціальні послуги, такі як доступ до медичної допомоги у період вагітності та пологів. Біологічно, у новонароджених хлопчиків менше шансів вижити, ніж новонароджених дівчаток.

Гендерні норми формують шанси на виживання за допомогою прагнення піклуватися про здоров'я і звертатися за медичною допомогою. Наприклад, у деяких суспільствах жінки не повинні звертати уваги на власне здоров'я у той час, коли вони піклуються про своїх дітей, чоловіків та інших, і це не дає їм право звертатися за медичною допомогою, коли вони цього потребують.

Чоловіки також інколи відкладають звернення до лікаря, нехтуючи симптомами.

Гендерні норми можуть підвищити ризики для здоров'я. Так чоловіки більш схильні до куріння і вживання алкоголю, що підвищує ризик захворювання і передчасної смерті. У деяких суспільствах чоловіча поведінка передбачає участь у ризикованій діяльності, яка може призвести до нещасних випадків, ризику отримання поранень у результаті насильницьких дій і смерті.

Відслідковуючи відмінності у відношенні чоловіків і жінок до стану свого здоров'я, а також специфічні проблеми жіночого і чоловічого здоров'я, можна отримати дуже важливу інформацію для розробки політичних рішень і ефективного надання послуг охорони здоров'я.

Аналіз досліджень і публікацій. Основні дослідження у сфері охорони здоров'я проводить Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) – це спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй, яка опікується проблемами охорони здоров'я у світовому масштабі. Головна мета ВООЗ – сприяння забезпеченню охорони здоров'я населення усіх країн світу. Текст Статуту ВООЗ можна коротко сформулювати як «Право на здоров'я». ВООЗ координує міжнародне співробітництво з метою розвитку й удосконалення систем охорони здоров'я, викорінення та зменшення тягаря інфекційних захворювань, в тому числі, боротьби з поширенням СНІДу, впровадження у світових масштабах імунізації від тяжких інфекційних захворювань, координації фармацевтичної діяльності країн-членів тощо. Впродовж останніх років завдяки зусиллям ВООЗ питання охорони здоров'я стали пріоритетом у політичному порядку денному світу. Їх почали обговорювати на найважливіших політичних форумах, до цієї галузі залучають нові фінансові ресурси.

Сфера охорони здоров'я є однією із базових сфер дослідження багатьох міжнародних організацій. Окремі дослідження показників здоров'я чоловіків та жінок щорічно висвітлюються у різноманітних міжнародних звітах. Наприклад, при розрахунку Індексу глобального гендерного розриву по країнам

обов'язково враховуються показники сфери охорони здоров'я чоловіків та жінок [2]. При розрахунку Індексу гендерної рівності для країн світу також враховуються показники цієї сфери [3]. Але на рівні міжнародних порівнянь важко проаналізувати всі показники цієї сфери. Тому цікавою є задача детально розглянути, наприклад, різні види захворювань жінок та чоловіків по Кіровоградській області та Україні, а також виявити гендерну асиметрію у різних видах захворювань.

Мета статті: порахувати та проаналізувати індекси гендерного паритету в сфері охорони здоров'я у Кіровоградській області та Україні та здійснити їхній порівняльний аналіз.

Розглянемо показники захворюваності населення України та Кіровоградської області за класами захворювань 2016 року (система Міністерства охорони здоров'я України). Дані візьмемо із статистичного збірника головного управління статистики у Кіровоградській області [4]. Початкова таблиця кількісних даних матиме наступний вигляд:

Таблиця 1. Кількість уперше у житті зареєстрованих випадків захворювань по Україні та Кіровоградській області за 2016 рік

Кількість уперше у житті зареєстрованих випадків захворювань	Україна			Кіровоградська область		
	всього	жінки	чоловіки	сього	інки	оловіки
Усі захворювання	27361000	15496000	11865000	29969	42384	287585
у тому числі						
деякі інфекційні і паразитарні хвороби	926000	536000	390000	3445	3418	10027
новоутворення	369000	239000	130000	843	247	3596
хвороби крові, кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	175000	109000	66000	067	431	1636
хвороби ендокринної системи, розладу харчування, порушення обміну речовин	394000	269000	125000	973	333	3640
розлади психіки та поведінки	13	53	78			2

	1000	000	000	319	246	073
	64	37	27			4
хвороби нервової системи	7000	2000	5000	0396	803	593
хвороби ока та придаткового апарату	13	78	58			1
	71000	2000	9000	4850	9211	5639
хвороби вуха	10	54	46			9
	07000	6000	1000	8987	151	836
хвороби системи кровообігу	18	10	75			1
	26000	69000	7000	9627	2458	7169
хвороби органів дихання	12	67	58			1
	582000	17000	65000	98407	54685	43722
хвороби органів травлення	11	61	49			1
	14000	7000	7000	7036	4569	2467
хвороби шкіри та підшкірної клітковини	15	84	71			1
	64000	8000	6000	1440	7273	4167
хвороби кістково-м'язової системи та сполученої тканини	12	68	55			9
	41000	9000	2000	1458	1785	673
хвороби сечостатевої системи	17	14	30			7
	61000	53000	8000	5004	7490	514
уроджені аномалії (вади розвитку), деформації та хромосомні порушення	47	23	24			1
	000	000	000	126	98	228
травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх речовин	17	71	98			2
	05000	6000	9000	9336	9646	9690
вагітність, пологи та післяпологовий період	41	41				
	5000	5000		321	321	

Коефіцієнт кореляції по всіх захворюваннях чоловіків і жінок разом між показниками по області та Україні рівний 1. Це говорить про те, що захворюваність по різним класам хвороб пропорційна по Україні та області. Але робити аналіз щодо гендерного паритету на основі кількісних даних не коректно, так як кількість жінок в Україні набагато перевищує кількість чоловіків. Аналогічна ситуація і в області. Спочатку потрібно проаналізувати гендерне співвідношення на території України та області. Станом на 1 січня 2017 року чисельність жінок в Україні складала 24201697 осіб, а чоловіків – 20802948 осіб. По області кількість жінок складала 518000 осіб, а чоловіків – 441300 осіб. Відповідно гендерне співвідношення для України буде наступне:

$$\frac{20802948}{24201697} \cdot 100 = 86.$$

Тобто на 100 жінок в Україні припадає 86 чоловіків. Для області ситуація ще критичніша, так як на 100 жінок припадає 85 чоловіків.

Тому для проведення гендерного аналізу використаємо відсоткові показники у перерахунку показників захворюваності кожної статі до відповідної кількості населення в області та Україні. Отримаємо по кожному захворюванню відсоток представників кожної статі, у яких вперше у житті був зареєстрований випадок цього захворювання у 2016 році.

Таблиця 1. Відсоток уперше у житті зареєстрованих випадків захворювань по Україні та Кіровоградській області за 2016 рік

Відсоток уперше у житті зареєстрованих випадків захворювань по відношенню до всього населення	Україна			Кіровоградська область		
	всього	жінки	чоловіки	всього	жінки	чоловіки
Усі захворювання	0,8	4,0	57,0	5,7	6,1	65,2
у тому числі						
деякі інфекційні і паразитарні хвороби	2,1	2,2	1,9	2,4	2,6	2,3
новоутворення	0,8	0,0	0,6	0,0	0,2	0,8
хвороби крові, кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	0,4	0,5	0,3	0,4	0,5	0,4
хвороби ендокринної системи, розладу харчування, порушення обміну речовин	0,9	0,1	0,6	0,0	0,2	0,8
розлади психіки та поведінки	0,3	0,2	0,4	0,3	0,2	0,5
хвороби нервової системи	1,4	1,5	1,3	1,1	1,1	1,0
хвороби ока та придаткового апарату	3,0	3,2	2,8	3,6	3,7	3,5
хвороби вуха	2,2	2,3	2,2	2,0	2,8	2,2
хвороби системи кровообігу	4,1	4,4	3,6	4,1	4,3	3,9

хвороби органів дихання	8,0	7,8	28,2	1,1	9,9	32,6
хвороби органів травлення	2,5	2,5	2,4	2,8	2,8	2,8
хвороби шкіри та підшкірної клітковини	3,5	3,5	3,4	3,3	3,3	3,2
хвороби кістково-м'язової системи та сполученої тканини	2,8	2,8	2,7	2,2	2,3	2,2
хвороби сечостатевої системи	3,9	3,0	1,5	3,6	3,3	1,7
уроджені аномалії (вади розвитку), деформації та хромосомні порушення	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3
травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх речовин	3,8	3,0	4,8	5,1	3,8	6,7
вагітність, пологи та післяпологовий період	0,9	0,7	0,0	0,9	0,6	0,0

Із таблиці бачимо, найбільший відсоток захворюваності припадає на хвороби органів дихання, причому в області показники вищі для обох статей, ніж по Україні.

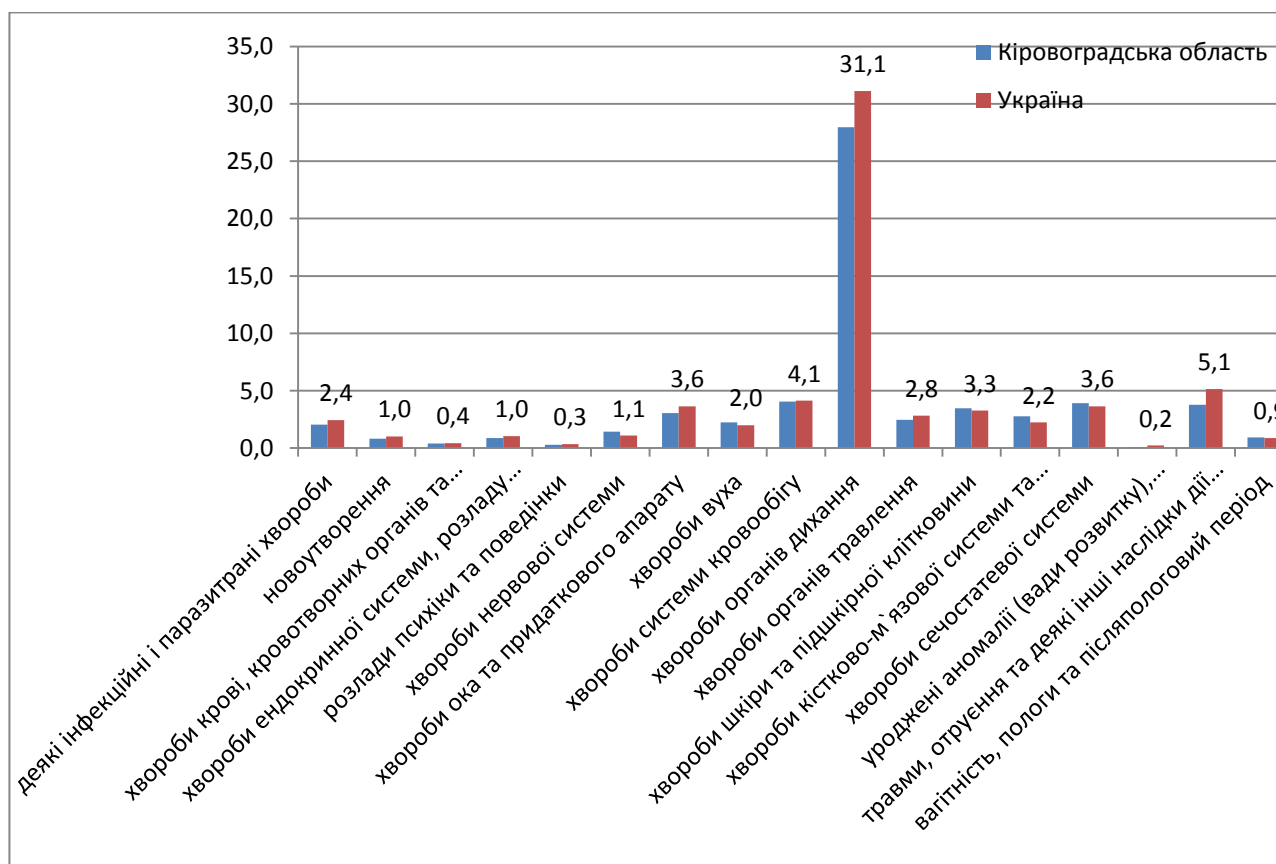

Рис.1. Відсоток уперше у житті зареєстрованих випадків захворювань по відношенню до всього населення по Україні та Кіровоградській області

У цілому при порівнянні показників Кіровоградської області та України не можемо говорити, що в області всі показники вищі. Відсотки коливаються залежно від типу захворювань.

Далі перейдемо до розрахунку індексів, що оцінюють гендерний паритет. Розрахуємо індекс гендерного питомого паритету та коефіцієнт гендерної питомої асиметрії. Ці коефіцієнти були введені у роботах [5-7]. Нагадаємо формули для розрахунку відповідних індексів. Індекс гендерного питомого визначається наступним чином

$$GPI\% = \frac{F_1/F}{M_1/M} = \frac{F_1 \cdot M}{M_1 \cdot F},$$

де F – кількість представників жіночої статі, M – кількість представників чоловічої статі, а F_1 – кількість представників жіночої статі, які володіє деякою ознакою, а M_1 – кількість представників чоловічої статі, які володіють деякою ознакою. Випадок, коли $GPI\%$ рівний 1, називають питомим паритетом.

Коефіцієнт гендерної питомої асиметрії ($GA\%$) визначається за формулою:

$$GA\% = \frac{F_1/F - M_1/M}{F_1/F + M_1/M}$$

та належить проміжку $-1;1$ та є якісною мірою відношення розподілу характерних ознак у гендерних групах.

Порахуємо за вказаними формулами показники гендерного питомого паритету та асиметрії.

Таблиця 3. Індеси гендерного питомого паритету та асиметрії зареєстрованих випадків захворювань по Україні та Кіровоградській області за 2016 рік

	Кількість уперше у житті зареєстрованих випадків захворювань	Ук	Кіп.	Ук	Кіп.
		раїна	обл..	раїна	обл..
		GA	GA%	GPI	GPI
		%		%	%
	Усі захворювання	0,0		1,1	
		6	0,01	2	0,87

	у тому числі				
	деякі інфекційні і паразитарні хвороби	0,0 8	0,07	1,1 8	1,14
	новоутворення	0,2 2	0,19	1,5 8	1,48
	хвороби крові, кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	0,1 7	0,12	1,4 2	1,27
	хвороби ендокринної системи, розладу харчування, порушення обміну речовин	0,3 0	0,19	1,8 5	1,48
	розлади психіки та поведінки	- 0,26	-0,32	0,5 8	0,51
	хвороби нервової системи	0,0 8	0,04	1,1 6	1,08
	хвороби ока та придаткового апарату	0,0 7	0,02	1,1 4	1,05
	хвороби вуха	0,0 1	-0,12	1,0 2	0,79
	хвороби системи кровообігу	0,1 0	0,05	1,2 1	1,11
0	хвороби органів дихання	- 0,01	-0,04	0,9 8	0,92
1	хвороби органів травлення	0,0 3	0,00	1,0 7	1,00
2	хвороби шкіри та підшкірної клітковини	0,0 1	0,02	1,0 2	1,04
3	хвороби кістково-м'язової системи та сполученої тканини	0,0 4	0,02	1,0 7	1,04
4	хвороби сечостатевої системи	0,6 0	0,51	4,0 6	3,12
5	уроджені аномалії (вади розвитку), деформації та хромосомні порушення	- 0,10	-0,23	0,8 2	0,62
6	травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх речовин	- 0,23	-0,28	0,6 2	0,56
	вагітність, пологи та	1,0	1,00		

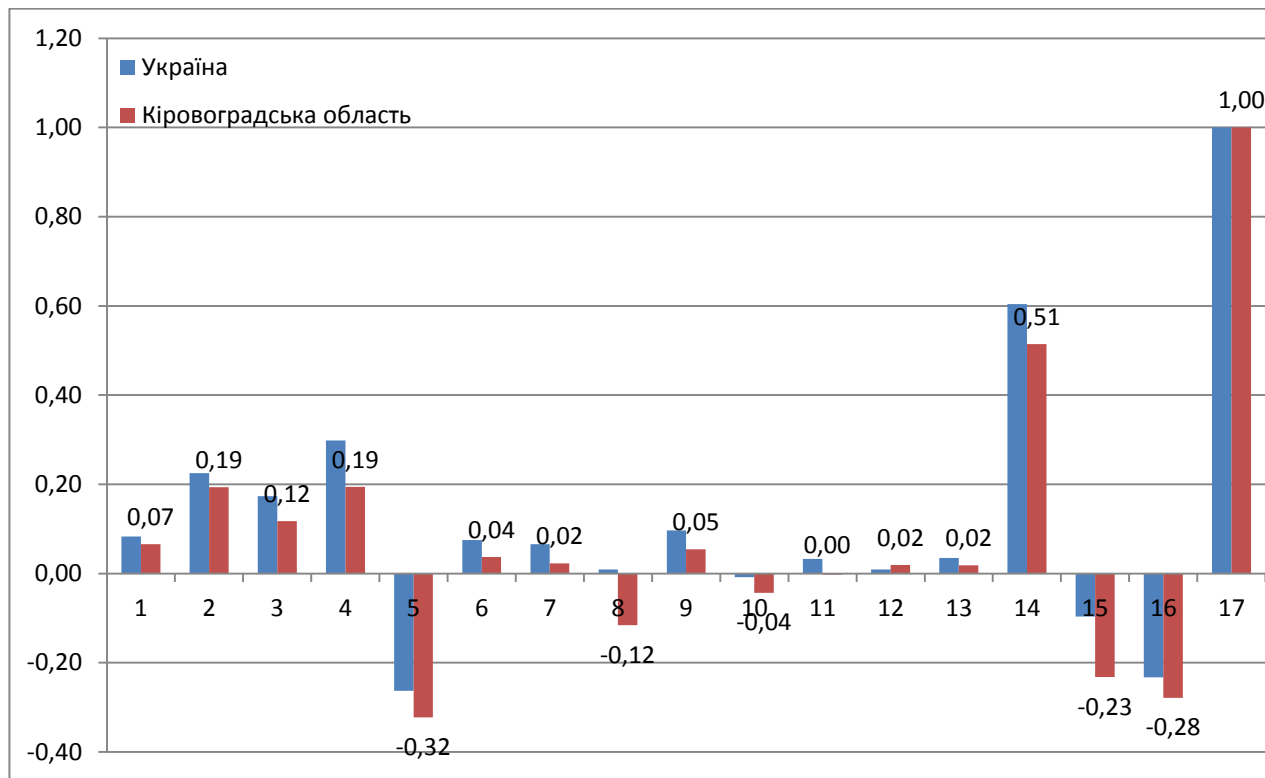

Рис.2. Коефіцієнти гендерної питомої асиметрії зареєстрованих випадків захворювань по Україні та Кіровоградській області

Обидва індекси $GA\%$ та $GPI\%$ вказують на одне і теж. Вони показують у якому напрямку диспропорції по заданому показнику. Від’ємна асиметрія вказує на те, що відсоток захворювань домінує у представників чоловічої статі. Причому практично всі такі захворювання із від’ємною асиметрією в Україні, мають від’ємну асиметрію і в області. До цих хвороб можемо віднести: розлади психіки та поведінки; хвороби органів дихання; уроджені аномалії (вади розвитку), деформації та хромосомні порушення; травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх речовин.

Один тип хвороб, а саме хвороби вуха, мають різний знак асиметрії, тобто в цілому по Україні більше жінок мають таку хворобу, а по Кіровоградській області більше чоловіків. У всіх інших 12 типів хвороб асиметрія додатна як на рівні країни, так і на рівні області, що вказує на більший відсоток захворюваності жінок.

Висновки. Проаналізувавши індекси гендерного питомого паритету по захворюванням у Кіровоградській області та Україні можна зробити наступні висновки:

- в цілому при порівнянні показників захворюваності в області та України не можемо говорити, що в області всі показники вищі. Деякі показники вищі, а деякі і нижчі.
- більшість захворювань як в області, так і в Україні, характеризуються додатною асиметрією. Це вказує на те, що захворюваність серед жінок вища по різних класам хвороб.

Список літератури

1. Джессика Гарднер. Использование гендерной статистики. Набор средств для обучения пользователей. ЕЭК ООН, 2015. – 141 с.
2. The Global Gender Gap Report 2016. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/GGGR16/WEF_Global_Gender_Gap_Report_2016.pdf
3. Gender Equality Index 2017. Methodological Report. European Institute for Gender Equality, 2017.
4. Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Кіровоградській області. Жінки і чоловіки у Кіровоградській області. Статистичний збірник. Кропивницький, 2017. – 95 с.
5. Акбаш К., Пасічник Н., Ріжняк Р. Визначення показників розподілу гендерних груп за характерними ознаками. // Статистика України. – 2017. – Т. 77. – № 2. – С. 6–12.
6. Акбаш К., Пасічник Н., Ріжняк Р. Аналіз анкетування з гендерної тематики студентів з використанням показників питомої асиметрії. // Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах «Грані». – 2017. – Т. 20. – № 6/146. – С.5–16.
7. Акбаш К., Пасічник Н., Ріжняк Р. Визначення показників розподілу характерних ознак у гендерних групах (на прикладі студентів факультету). // Наукові записки Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, вип. 31. – Кропивницький: ЦНТУ, 2017. – С. 236–244.